

Gerçek Yaşam Tadında:
Gelişim
Dönemleri 4

Yaşam Döngüsü - Ölüm

Mustafa Kılıç

Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

Gerçek Yaşam Tadında: GELİŞİM DÖNEMLERİ - IV

ISBN 978-605-364-455-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2013, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Ağustos 2013, Ankara

Türkçe Redaksiyon: Bahar Sarımeahmetođlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Ayrıntı Matbaası

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 770. Sokak No: 105/A

Yenimahalle/ANKARA

(0312-394 55 90)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13987

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

E-ileti: pegem@pegem.net

Geçmiş, hal ve gelecek kuşaklarıma en derin saygı ve sevgilerimle!..

Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

-1949 yılında Malatya'nın Sürgü nahiyesinde doğdu. İlköğrenimini doğduğu yerde, lise öğrenimini ise parasız yatılı olarak İstanbul Haydarpaşa Sağlık Kolejinde tamamladı. Dışarıdan Devlet Lise Bitirme Sınavlarına girerek Tokat Gazi Osman Paşa Lisesi mezunu oldu. Lise bitirme sınavlarını müteakiben Tokat ve Şanlıurfa Sağlık Müdürlükleri ile Ankara Belediyesi Sağlık İşleri Daire Başkanlığı Çankaya Şube Müdürlüğünde toplam dört yıl süreyle sağlık memuru olarak çalıştı. Üniversite eğitimini sağlık memuru olarak Hacettepe Hastanesinin çeşitli klinik ve polikliniklerinde geceleri (16-24 ya da 24-08) çalışarak tamamladı.

-1974-1975 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler bölümünden lisans mezunu oldu.

-1974-1978 yılları arasında Hacettepe Üniversite Hastanelerinde eğitim uzmanı ve hastane okulu öğretmeni olarak çalıştı.

-1975-1978 yılları arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler bölümünde yüksek lisans yaptı.

-1978-1980 yılları arasında yedek subay öğrencisi olarak İstanbul Tuzla Piyade Okulundaki eğitimini tamamladıktan sonra Silahlı Kuvvetler; Bando Astersubay Hazırlama ve Sınıf Okulu Komutanlığında (Ankara'da) yedek subay olarak vatani görevini yaptı.

-1980-1987 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksekokulu Sekreterliğinin yanı sıra aynı okulda öğretim görevlisi olarak da çalıştı.

-1987'de ise Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında doktora öğrenimini tamamladı.

-1987 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik ana-bilim dalında yardımcı doçent;

-1994'te İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik anabilim dalında doçent;

-1999'da ise profesör oldu.

Halen İnönü Üniversitesinde görev yapmakta olan Prof. Dr. Mustafa KILIÇ söz konusu üniversitede rektörlük görevi hariç her türlü idari ve akademik (Genel sekreter vekilliği, ana-bilim dalı başkanlığı, bölüm başkanlığı, dekan yardımcılığı, dekan vekilliği, rektör yardımcılığı gibi...) görevde bulundu.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında çeşitli bildiri-makale, fizyolojik psikolojiye giriş ders notu ile psikolojik danışma ve rehberlik bibliyografyası ile eğitim psikolojisi ders kitabında bir bölüm yazarıdır. Ayrıca alanla ilgili araştırmalar yapan ve projeler gerçekleştiren yazar, çok sayıda konferans vermiş ve görsel kitle iletişim araçlarında (radyo ve televizyon) programlar da yapmıştır. Ülkemizde yayınlanmakta olan birçok bilimsel derginin de hakemliğini halen yürütmektedir.

Prof. Dr. KILIÇ'ın ellinin üzerinde bilimsel çalışması olup yayına hazırlamakta olduğu "Anadolu Terapisi" konusunda özgün bir çalışması da bulunmaktadır. Yazar, evli ve iki çocuk babası olup başta PDR Derneği olmak üzere birçok derneğin de üyesidir.

mustafa.kilic@inonu.edu.tr

kilicmustafa49@gmail.com

GERÇEK YAŞAM TADINDA GELİŞİM DÖNEMLERİ: I. - II. - III. ve IV. KİTAPLAR İÇİN ORTAK ÖN SÖZ

Her şeyden önce ve her şeye rağmen yaşamak!.. Ne yapılırsa yapılsın, yaşam ne kadar zorluklarla çevrili ve çetrefilli olursa olsun, elbette ki hayat çok tatlı. Bu nedenle ondan vazgeçilmiyor ve bütün güçlüklerine rağmen hayat yine de yaşanıyor. İşte bu nedenle yaşamı anlamak ve açıklamak için yaşananlara yakından bakmak gerekmektedir. Yaşananların anlaşılması ve açıklanması için yaşamı sorgulamak gerekir. Bu amaçla yaşamın; olumlu-olumsuz, iyi-kötü, kabul edilebilir-kabul edilemez, erken-geç, çocuk-erişkin, genç-yaşlı, ömür-ölüm gibi zıddın zıddıyla var olduğunun bilinmesi söz konusu olacaktır. Bir diğer ifadeyle bir dönemin veya evrenin terkiyle ya da tamamlanmasıyla yeni bir döneme girilmesinin kaçınılmaz gerçek olduğunun bilinmesi gibi... Örneğin dönemlerden kasıt; doğum öncesi, ilk çocukluk, çocukluk, erinlik, ergenlik, erişkinlik (genç yetişkinlik), orta yaş, yaşlılık, ileri yaşlılık ve ölüm evreleridir. İşte bu çalışma sözü edilen ve zıddın zıddıyla açıklanmaya çalışılan dönemlerdeki benzerlik ve farklılıkları beş genel esas çerçevesinde yani fiziksel/beden- sel, duygusal/ruhsal, ahlaki/törel, cinsel, sosyal ve kültürel boyut açısından ele alarak iç içe açıklamaya çalışmaktadır.

Ben istiyorum ki bu kitabı bir dersin gereği olduğu için değil de insanın geçmişteki, şu andaki ve gelecekteki yaşamı; hayatın içindeki gerçeklerden yola çıkılarak ele alınsın, anlatılsın ve bu doğrultuda okunsun. Çünkü ben 1988 yılından beri -yaklaşık 25 eğitim-öğretim yılı- hep yaşam dönemleri ile ilgili ders ya da dersler verdim. Bildiğimi, gördüğümü, okuduğumu, öğrendiğimi ve öğrencilerime öğrettiklerimi bir başka kişi ya da kişilere yani siz okuyuculara da dağıtmak istedim. Çünkü ben, ancak bu yolla var olabileceğime inanmaktayım. Eğer deneyim ve birikimlerimi yazarsam çoğalacak ve artacaktım!.. Tıpkı kartopunun yuvarlandıkça büyümesi, büyüdüğü ve günü geldiğinde erimesi “can suyu” görevi yaparcasına yeniden üretilmeye zemin hazırlayabilecek diye düşündüm!.. Tıpkı bir filozofun “Var olmak kendini dağıtmaktır.”¹ sözünde olduğu gibi!.. Bu nedenle de bu konularla ilgili olarak kendi kendime artık bunları yazacak olgunlukta ve yaştasın diye telkinlerde bulundum. Kitabı yazabilmek için gerekli huzuru ve boş vakti ancak son beş yılda bulabildim. Bu süreler içerisinde kendimi adeta inzivaya çekerek ve toplumsal yaşamdan uzaklaşarak yazma işini gerçekleştirdim. Bu noktada bir düşüncemi sizlerle paylaşmak isterim. Şöyle ki kitap yazmak; gerçekten okumak, ders anlatmak veya tez değerlendirmek gibi kolay bir iş değil. Bu sözünü ettiklerime kolay işler demek istemiyorum ama kitap için emek veriyorsunuz, köşenize çekiliyorsunuz; yakın akrabalarınızla, meslektaşlarınızla, eşinizle ve dostunuzla olan ilişkilerinizi kesme noktasına getiriyorsunuz. Diğer taraftan evinizi ve işinizi ihmal etmeden gereğini yerine getirmek için üstün çaba harcıyorsunuz. Hatta 35 yıllık bilimsel birikiminizi borsa- daki “halka arz” eder gibi sergileyip “görücüye çıkar ya da sunar” şekline getirip okuyucu görüşüne ve hizmetine veriyorsunuz... Çünkü kitap yazmak sancılı bir iş!.. Kitabı yazarken bütün bunları düşündüm ve bu noktadan hareketle gerçek yaşamdan alınmış birçok örnek buldum. Çünkü kitap kanaatimce yaşamdaki gerçeklerden oluşmalıydı. Bu amaçla yaşam öykülerini inceledim ve yaşamı yaşamış kişilerin ne düşündükleri ve neler hissettikleri; konuyu açıklamak ve yazdıklarımın ayaklarının yere basması açısından daha önemliydi. Bir başka ifadeyle yaşam ancak yaşayanların gözünden görülebilecek, bir nevi empati kurulacak ve yaşanmış olanlar bu şekilde hem benimsenmiş hem de kabul olunmuş olacak ve de açıklığa kavuşacaktı. Sonuçta hayatla iç içe olan bir öyküler bütünü okuyucuya sunulabilecekti... Dolayısıyla da

1 Aydın Aytaç. Kalbe Adadığım Bir Hayat. Anıları. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. İstanbul: 2011. s. 17.

kuru bilgi aktarılmasından öte anlaşılacak ve benimsenmek daha kolay olacak diye düşündüm. Tabii ki düşündüğümü ne oranda gerçekleştirip gerçekleştiremediğimin takdiri okuyucunundur.

Böylece okuyucu yaşanmış olan duygu, düşünce ve davranış ya da tutumlardan kendisinin de yaşamış olduğu birçok olayı, yakından tanıyacak ve belki de bilginin şahidinin bizzat kendi olduğu kanısına varacaktı. Çünkü anısız bir yaşam olmaz. Anılar, yaşanmışlığın tortularından geriye kalan damıtılmış kalıntılardır, “Asarian-tika” gibi!.. Üstelik anı ya da anılar, yazın türleri içinde insanı en baştan çıkarıcı olanıdır. Bunun için de türlerin en tehlikelidir, denir anı için!.. Bir diğer ifadeyle anı, gerçeklik deposudur, her gerçek orada dile gelir ve asıl iş onu bulup ortaya çıkarmaktır. Tıpkı bir “gömüyü” ortaya çıkarmak ve bir “tabu” ile yüzleşmek gibi... İnsanı tanımak istiyor iseniz insan yaşamının sırlarını incelemeniz gerekir. Bu nedenle yaşam öykülerine itibar edilmiştir. Ancak Amerikalı yazar Joyce Carol Oates’in dediği gibi bulup çıkartılanlar ya da ifade edilenler gerçek olan şeyler değilse yani: “Dürüst olmayacaksa bir anlamı kalmaz, anı kitabının.”² Bütün anı kitapları hayata yapılan bir yolculuktur veya hayatın yeniden sorgulanmasını gerektirdiğinden anıların yakinen incelenmesi ve üzerinde düşünülmesi gerekir.

Bu nedenle bu kitabı yazarken ilgili bölümlerde yer alan bilgilerin; düşüncelerden ziyade yukarıda belirtildiği gibi gerçek yaşamla ilişkilendirmeye ve deneyimlere, yani otobiyografiler ya da öz yaşam öykülerine, söyleşilere ve anı romanlarına dayandırdım. Çünkü öz yaşam öyküleri bireylerin ömürlerinden sözülen özgün anılardır. Bu amaçla kendi kişisel öykümden de yani yaşantılarımdan da örnekler vermeyi ve bunu da bazen metin içinde veya yeri geldikçe dipnotlarda göstermeyi yeğledim; Her şeyden ders alınabileceği gibi her şey de ders konusu yapılabilir diye düşünmekteyim. Asıl amacım, kitapta yer alan bilgilerin okuyucunun kendisine mal etmesini sağlaması ve davranışına dönüştürmesini gerçekleştirmesidir, kendimce bunu kolaylaştırmak istedim. Özetle yaşam, yaşanmışlardan/yaşanmışlıklardan öğrenilecektir diye düşünmekteyim. Diğer taraftan okuyucu yaşam öykülerinin yanlı, abartılı ve subjektif olduğunu düşünebilir ama bu anıları okuyup inanacak olan okuyucuya duyulan saygıdan ötürü yazılanların gerçek yaşamdan seçilmesine ve inandırıcılık değeri yüksek manalı ve mantıklı öykülerin seçince ve titizlikle zihinden geçirilmesine azami gayreti sarf ettim. Çünkü bir insan doğum öncesinden ihtiyarın ihtiyarlığına, bir başka ifadeyle “Asırlık Çınarlar” diye tabir edilen döneme kadar olan ve ömür denilen zamanı ya da süreyi nasıl geçiriyor, nasıl yetişiyor, neler yaşıyor, yaşarken neler biriktiriyor ve giderken neler bırakıyor gibi soruların cevabını aramaya çalıştım. Ayrıca yazılmış olan öz yaşam öykülerinin empati yoluyla okuyucuya duygudaşlık edeceğini ve onları da yazmaya yöreklendireceğini düşündüm. Yine de burada sunulanlar, tabiri caizse, deryada bir katredir. Çünkü ancak bugüne değin üç yüze yakın yaşam öyküsünü inceleyebildim.

Bu kitabı okuyanlar kaynak gösterme kaydıyla gelişimsel dönemle ilgili olan kendi anılarının da yeni basımlarda yer almasını sağlarlar ise onlara minnettar kalacağımı özenle belirtmek isterim. O halde bu kitap kimler için ya da kimlere hitaben yazılmak istendi diye kendime bir soru yöneltebilirim. Ama hemen belirtmem gerekir ise bu kitap farklı yaşlardaki okur kesimleri için ele alınmış ve herkes için yazılmıştır. Bir başka ifadeyle bu kitap; insana yardım hizmetleri ile ilgili olan alanların meraklılarına hitaben kaleme alınmış bir çalışmadır. Bu eserde “yaşam dönemleri ve bu dönemlerin her birinde yaşanan olumlu ve olumsuz durumlara hatta uyumsuzluklara genel

2 Joyce Carol Oates. Dul Kadının Öyküsü. Anı - Roman. Çeviren: Alev K. Bulut. Kırmızı Kedi Yayınları :119. İstanbul: 2012. s. 362.

anlamda” değinilmiştir. Bu eser giriş niteliğinde bir saptamadır, denebilir. Sorunlar hayatın içinden seçilmiş olup yorumları; psiko-sosyal ve de özellikle kültürel açıdan ele alınarak örnekler eşliğinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu işlemleri yaparken belirli yaş aralığındaki insanların özelliklerini daha iyi anlatabilmek için onları kendi yaşadıkları dönemlere göre ele almak gerekiyordu. Çünkü bu insanların anlattıkları küçüklüklerine/çocukluklarına-ergenliklerine ya da erişkinliklerine ait anılar da olsa sonuçta insana ait anılar olması nedeniyle kıymeti harbiyeleri yani bu anıların anlamları, önemleri ve de değerleri tartışılmaz olarak kabul edildi. Çünkü her şeyden önce bütün bunlar, yaşanmış gerçek anılardı ve insana özgüydü!.. Ayrıca yukarıda vurgulandığı üzere başkalarının yaşamlarının irdelendiği kaynakların incelenmesi yoluyla, kendi yaşamımızı gözden geçirerek ve değerlendirerek yaşamımıza anlam katabileceğimiz de düşünüldü. Bu yolla öz yaşam öykülerinde yazılanlar anı olmaktan çıkıp bir ders notu ve edinilmesi ve öğretilmesi elzem bilgiler niteliğine kavuşmuş oldu!.. Tıpkı bir belgesel gibi ders alınacak noktalar titizlikle mikroskop altına alınmaya çalışıldı. Bu nedenle gerçekler bu kitaba adını vermekle yadsınamaz bir ölçüde damgasını da vurmuş oldu... Bir başka anlatımla kitabın adı “**Gerçek Yaşam Tadında Gelişim Dönemleri**” oldu.

Bu çalışmada yararlandığım birçok yazarın yapıtlarını daha iyi anlayabilmek için onların otobiyografilerini de inceledim ve onlardan da yararlanma yoluna gittim. Gerçi insanın hiç sıkılmadan kendi hakkında yazı yazması Dostoyevski’nin deyiimi ile “utanmadan kendine aşık olması”³ni gerektirecektir. Bu durum, bir ölçüde de olsa söz konusu bilgilerin geçerlik ve güvenilirliğini de kuşkuya düşürecektir. Ancak bu çalışmada otobiyografilerin incelenmesinden kasıt yukarıda vurgulandığı üzere çalışma alanıyla ilgili olarak konu başlıklarına göre, kişilerin hayatındaki “tematik tasarımlarından”⁴ yani bir nevi yaşadıkları anekdotlardan veya diğer bireylerin yaşadıklarından veya yaşanmış olaylardan diğer bir ifadeyle hayatın içine nüfuz edebilmek için gerçek yaşam öykülerinden yararlanma yolunun seçilmiş olmasıdır. Ayrıca anılara başvurarak bir ölçüde de olsa ölenlerin anısına yer vererek hiç kimseyi öldürmemiş dolayısıyla herkesi de yaşatmış oluyorsunuz. Çünkü insanlar eserlerini ya da anılarını kendilerini ölümsüz kılmak için yazıyorlar ya da yazdırıyorlar ve yayınlıyorlar diye düşünmekteyim.

Johann Wolfgang von Goethe’nin belirttiği gibi⁵ “İnsan her gün bir şarkı dinlemeli, iyi bir şiir okumalı, güzel bir resme bakmalı ve mümkünse aklı başında birkaç söz söylemelidir.” ki dünyevi kaygılar Tanrı’nın insan ruhuna aşıladığı güzellik duygusunu silip yok etmesin... İşin daha da önemlisi bunları biriyle ya da birileriyle paylaşması hatta yazmasıdır, denebilir.

Bu çalışmada çeşitli mesleklerle uğraşan kişilerin; örneğin sanatkarların, düşünürlerin, bilim insanlarının, iş ve siyaset adamlarının, yazarların, çizerlerin, askerlerin, memurların hatta ev hanımlarının ve daha birçok meslek mensubunun yaşam öykülerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşımda amaç ise yaşam döngüsü çerçevesinde, yaşanmışlığın kitaplardaki izlerini bulmak ve bir bütünlüğe ulaştırmaktır.

3 Dostoyevski. Delikanlı. Cilt:I. Çeviren: Mümtaz İdil. Öteki Yayınevi. Ankara: 1999. s 5.

4 Viladimir Nabakov. Konuş, Hafıza. Çeviren: Yiğit Yavuz. İletişim Yayınları No: 1546. Çağdaş Dünya Edebiyatı No: 209. İletişim Yayıncılık. İstanbul: 2011. s. 25.

5 Sözün Özü. Eski Çağlardan Günümüze Ünlü Yazarlar ve Düşünürlerden Özlü Sözler. Derleyen ve Çeviren: Celal Üster. Can Yayınları: 1878. İstanbul: 2010. s. 253.

İnsani özelliklerin, insanın gelişim sürecinde hemen hemen her aşamayı özlü bir biçimde ayrıntılı olarak tanımladığı ve insan olmanın özelliklerini bilmek isteyenlere bu durumu gösterme çabasından kaynaklanmıştır, diye düşünüldü!..

Kültürümüz incelendiğinde görülecektir ki halkımız “Gelişim Psikoloji”sinin konularına fazlasıyla ilgi gösterilmiştir. Gelişim dönemleriyle ilgili olarak o kadar fazla bilgi söz konusudur ki bunlar arasında ayıklama yapabilmek bile oldukça güç olmaktadır. Örneğin şiirlerin, şarkıların ve türkülerin yanı sıra yaş destanları, yaşnâmeler vücut-nâmeler, ömür destanları ya da tek başına destanlarda, öykülerde, romanlarda, sinema filmlerinde ve tiyatro oyunlarında bu konular alabildiğine işlenmiştir. Dolayısıyla bu verilerden yararlanmamak olmazdı diye düşünülmüştür. Çünkü yaşam dönemleri ve uyum sorunları sözü edilen bu başlıklarda ele alınıp kültürel ve yaşamsal olaylarla yoğrularak sunulmuştur.

Bir örnek vermek açısından yaşam öyküsü çalışmasında “şiirin” niçin kullanıldığına ilişkin bir soruya verilecek en iyi yanıt, şiirin yaşamın güzelliğini ve gerçekliğini yansıtmasında aranmalıdır, diyebilirim. Çünkü şiir:

Bebeklere uyku, ergenlere duygu ve yaşlılara huzur verir. Şair Cemal Süreya'nın belirttiği gibi “Şairin Hayatı Şiire Dahil”⁶dir. Örneğin Yevgeni Yevtuşenko: “Şairin öz yaşam öyküsüdür, şiir.”⁷ der ve şiirin gizi; “Hayatın tek bir zerresi yoktur ki içinde şiir bulunmasın.” diyen Gustave Flaubert’in⁸ sözlerinde saklıdır. Çünkü “Hiçbir büyük şair yoktur ki aynı zamanda derin bir düşünür olmasın.” diyen Samuel Taylor Coleridge⁹dir.

Üstelik şairler, çoğunlukla kendiliğinden meydana gelen kişiler olduklarından daha da samimidirler¹⁰. Şairler yaşadıkları müddetçe değil, öldükten sonra da etkilidirler. Örneğin Behçet Necatigil’in “Şairler” adlı şiirinde belirttiği gibi!..

ŞAİRLER

Ne gördükse iyi kötü

Ömür biter biz hâlâ

Söyleriz.

.....

Ne biter

Ne kalır geçmiş kitaplarda

Ölümden sonra da

Söyleriz.

Behçet NECATİGİL¹¹

- 6 Feyza Perinçek, Nursel Duruel. Cemal Süreya “Şairin Hayatı Şiire Dahil”. Kaynak Yayınları. İstanbul: 1995.
- 7 Sözüün Özü. Eski Çağlardan Günümüze Ünlü Yazarlar ve Düşünürlerden Özlü Sözler. Derleyen ve Çeviren. Celal Üster. Can Yayınları: 1878. İstanbul: 2010. s. 280.
- 8 Sözüün Özü. Eski Çağlardan Günümüze Ünlü Yazarlar ve Düşünürlerden Özlü Sözler. Derleyen ve Çeviren. Celal Üster. Can Yayınları: 1878. İstanbul: 2010. s. 279.
- 9 Sözüün Özü. Eski Çağlardan Günümüze Ünlü Yazarlar ve Düşünürlerden Özlü Sözler. Derleyen ve Çeviren. Celal Üster. Can Yayınları: 1878. İstanbul: 2010. s. 278.
- 10 Simone de Beauvoir Yaşlılık. Türkçesi: Osman Canberk – Eray Canberk. Milliyet Yayın Ltd.Şti. Yayınları. Genel Kültür Kitapları Dizisi: 3. İstanbul:1970. s. 132.
- 11 Behçet, Necatigil. Şiirler(1972-1979). Bütün Yapıtları. 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları Şiir: 59. İstanbul. 2000, s. 272.

Yazar Işıl Özgentürk “Şu dünyanın en şanslı insanları şairler.” der. “Bir dize söylerler, bir roman olur, bir nehir olur, bir deniz olur ve ruhumuzun en kuytu köşelerine dokunurlar, sadece kendimize sakladığımız en kuytu köşeye...”¹² diye ilave etmektedir. Çünkü şairler zamanın belli bir noktasında olup bitenleri hissederek yansıtmaktadırlar. Yani şairler her zaman konumsaldır¹³ ve bir dizeye koca bir duygu dünyası sığdırmaktadırlar,¹⁴ diye de bilinirler.

Üstelik her yaşa ilişkin de şiir yazılmıştır ya da yazmışlardır. Çünkü her yaş döneminin insanı ayrıdır. Söz gelimi yirmili yaşların insanıyla, ellinin, altmışın, yetmişin, hele seksenin hatta doksanın insanı aynı insan değildir, diye düşünülmektedir.¹⁵

Gerçek Yaşam Tadında Gelişim Dönemleri diye adlandırılan kitaplarda ele alınan söz konusu şiirler yaşama dair olanlardır ve hemen hepsi ömrü anlatırlar. Söz gelimi:

Ömür dedikleri gitti gider

Bir avuç su gibi parmaklarımdan.

Turgut UYAR¹⁶

Şairlerin bireyi, toplumu ve kültürü yoğurmadaki etkisi yadsınamaz ama bazı şairler, türkülerin etkisinin şiirlerden ve şairlerden daha fazla olduğu yönünde görüşler de beyan etmektedirler. Örneğin şair Bedri Rahmi Eyüboğlu “Türküler Dolusu”¹⁷ şiirinde :

“Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası

Ayak seslerinden tanırım.

Ne zaman bir köy türküsü duysam

Şairliğimden utanırım...” demektedir. Aynı konuda şair Nazım Hikmet ise şöyle seslenmektedir:

İnsanların türküleri

Kendilerinden güzel,

Kendilerinden umutlu,

Kendilerinden kederli,

Daha uzun ömürlü kendilerinden.

Sevdim insanlardan çok türkülerini,

İnsansız yaşayabilirdim

Türküsüz hiçbir zaman¹⁸.

Bu çalışmalarda güzel sözlere, deyim ve atasözlerine, türkü ve manilere ve de yukarıda sözü edildiği gibi şiirlere ve şarkılara yer verilerek metin içinde yer alan bilgiler ya da kuramsal veriler kuru ve beyin delici olmaktan çıkartılarak okuma ve

12 Işıl Özgentürk. “Maskeler Satıyorum. Cumhuriyet Gazetesi. Al Gözüm Seyreyle Köşesi. 18 Kasım 2012. Arka Kapak. s. 24.

13 Vilademir Nabakov. Konuş, Hafıza. Çeviren: Yiğit Yavuz. İletişim Yayınları No: 1546. Çağdaş Dünya Edebiyatı No: 209; İletişim Yayıncılık. İstanbul: 2011. s. 216.

14 J.M. Coetzee. Taşra Hayatından Manzaralar. Otobiyografik Roman. Can Sanat Yayınları. İstanbul: 2011.s. 245.

15 Oktay Akbal. “Kendimle Söyleşi” Cumhuriyet Gazetesi “Evet/ Hayır” köşesi. Cumhuriyet Gazetesi Sayı: 31364.İstanbul: 21 Ağustos 2011.s.2.

16 E.Kemal Eyüboğlu. On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler. Deyimler – (Tabirler). İkinci Kitap. Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayi. A.Ş. İstanbul: 1975. s.189-12.

17 İsmail Parlatır ve diğerleri (Hazırlayanlar). Güzel Yazılar Şiirler. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu. Türk Dil Kurumu Yayınları: 664. Ankara: 1997. s. 115.

18 Akt. Işıl Özgentürk. “Akli Fikri ‘Palasında Bir Âdemoğlu” Cumhuriyet Gazetesi. Al Gözüm Seyreyle Köşesi. Tarih: 02.10.2012.

anlaşılabilirlik duruma uygun yani daha bir akıcı ve istenir hale getirilmeye çalışılmıştır. Bir başka anlatımla metin içerisine bu maddeler tat ve lezzet katalizör olsunlar diye ilave edilmişlerdir. Yani bu kitaplarda yer alan “Yaşam Dönemleri”ne ilişkin sınıflandırmalara ve soyut bilgilere ya da kuramsal bilgilere yer vermek yerine özellikle yaşanmış örneklerle yer verilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla çok fazla sayıda eser incelenerek bu tür örnekleri bulma yeğlenmiştir. Yeri gelmişken belirtmek isterim ki kitapta anısı ya da yaşam öyküsünden bir alıntısı bulunan hemen herkese insanlık ve bilim adına, ne iyi etmişler de yazmışlar dercesine sonsuz minnettarlığımı belirtmem gerekir. Onlar yazmamış olsalardı ben ne kadar ararsam arayayım sonuçta bu güzelim kıssadan hisse alınan öykülere ulaşamayacaktım!.. Yazın hayatı adına da teşekkür etmek isterim. Bu düşünceyle bu kitapları yazmış olmamın birkaç gayesini belirtmeden geçemeyeceğim. Birincisi yaşam dönemleri uyum sorunları hakkında kuramsal bilgiyi uygulamalı örnekler eşliğinde vererek bir taraftan söz konusu dersin gereğini yerine getirirken diğer taraftan da açıklık ve paylaşım yoluyla alan dışındaki kişileri konunun içine çekmektir. Asıl amacım ise “**kitap okutan kitapları**” tüm okuyucuya göstererek okuma zevkini ve yöntemini okuyucuyla birlikte gerçekleştirmektir. Çünkü bu kitapları yazarken kendilerine hayran olduğum ve kendilerini saydam bir şekilde açan birçok yazar dostum oldu, öyle ki bu dostların bazıları ölmüş olsalar bile!.. Unutulmaması gereken en önemli bir nokta ise kitap yazabilmek için çok fazla kitap okumak gerekir, gerçeğidir!.. Bu noktayı hemen herkese, özellikle de gençlere iletmem isterim...

Bu çalışmalarda bir diğer önemli nokta ise kültürel dokuya ilişkin birçok örneğe rastlama olasılığıdır. Bunlardan biri de şarkılardır. Metinleri açıklarken “şarkıların” niçin kullanıldığına ilişkin bir açıklama yapmak gerekirse sanırım gerekçeli yanıtı, Aziz Nesin’in “Şarkılar” adlı şiiri ile vermek yerinde ve uygun olacaktır.

ŞARKILAR

İnsanlar gider şarkıları kalır
Şarkılar var uzun
Yüzyılları dolanır
Şarkılar var kısa
Söylendiği yerde kalır
Şarkılar var
Benim şarkılarım
Söyletmezler içimde kalır

Aziz NESİN¹⁹

Halkımız; özlemlerini, acılarını, sevinçlerini yani duygu ve düşüncelerini türkülerle dökmüş ya da türküyakararak onları ifade edebilmiş ve türkülerin ruhu okşayan ve nemalandıran büyüleyici gücü ve etkisi sayesinde hasretliğe, sevgisizliğe, yoksulluğa ve garipliğe tahammül edebilmiş ve kendi varlığını ayakta tutabilmiştir. Bunu ilmik ilmik söz dizeleriyle dile getirmiş ve onlara gönülden gelen nefeslerinden ve saz telinin inleyerek yaydığı seslerden de yararlanmıştı. Bu işi her yöre kendine özgü olarak farklı bir biçimde ifade etmiştir. Bunu yaparken de sadece eğlenmek, ilenmek veya yakınmak için değil, çoğu kez de bilgi vermek, duyguları diğer insanlara bulaştırmak

19 Aziz Nesin. Sondan Başa. Şiirler. Dördüncü Basım. Adam Yayınları. İstanbul: 1997. s. 63.

ve eğitmek amacıyla da yapmıştır. Örneğin aşağıda yer alan Karacaoğlan'ın “Şu Yalan Dünyaya Geldim Geleli”²⁰ adlı şiirindeki dizelerinde olduğu gibi:

Karacoğlan der ki bakın gelene
Ömrümün yarısı gitti kalana
Sual eylen bizden evvel gelene
Kim varımış biz burada yoğuken.

Bilindiği gibi bir toplumun tarihsel geçmişini o toplumun içinden çıkmış olan şiirler, ağıtlar, destanlar ve türküler yansıtmaktadır. Bir diğer ifadeyle bir toplumun anlatısını o toplumun değer yargıları, atasözleri, deyimleri, kargışları (beddua), alkışları (dua, övgü), imgeleri, bütün bunların yarattığı dilsel beğenisi oluşturur²¹. İlk insan topluluklarından bugüne kadar sayısız uygarlıklara can veren Anadolu toprağı, yeryüzünün en bereketli topraklarından biridir. Bu topraklarda sayısız devlet kurulmuş, nice sanat yaratılmış; sevgiler, ihanetler, dostluklar, zulümler, zaferler ve yenilgiler yaşanmıştır. Tüm bu yaşananlar türkülere dökülmüştür. Çünkü halkımız, binlerce yıllık tarihinde türküyle düşünüp türküyle söyleşmeyi bir gelenek haline getirmiştir. Milletimiz savaş meydanlarında çöğür şairlerinin, saz şairlerinin deyişleriyle coşmuş, bir bozlakta gurbet acısını yaşamış, pınarın başında su dolduran sevgiliye mani söyleyerek aşkını ifade etmiştir.

Ayrıca sosyal ve kültürel yaşamını da türkü diliyle ifade etmeye çalışmıştır. Hatta kendini bile anlatırken yine o yola başvurmuştur. Söz gelimi bedenini veya ruh güzelliğini de ifade ederken türkülerden yararlanmıştır. Halkımız bu konuda biraz daha ileri giderek vücut özelliklerini; boyu, elleri, saçı, gözü, yüzü söz gelimi “burnu fındık, ağzı kayfe fincanı” şeklinde tanımlamıştır. Özellikler burada sayılamayacak ölçüde ise ruh ve beden durumunu da birlikte ele alarak mecazî anlamda türkü diliyle ifade etmiştir. Örneğin “Düşmüşüm elden ayaktan, kaldır beni kaldır beni” derken bile yine yaşamı ve insanı anlatmıştır!.. Her şeyin ötesinde ise “Vücut gocar, gönül gocamaz.” diye de noktayı koymuştur.

Dolayısıyla “Bir türküdür Anadolu insanı...” diyebiliriz. Çünkü türküler halkın ürünleridir. Söz konusu çalışmada bu ürünlerden yararlanılmıştır. Türküler farklı bir bakış açısından ele alınmış yaşam dönemleriyle ilişkileri kurulmaya çalışılarak bir erinin ya da ergenin duygularının ifadesi anlatılarak başvuru kaynağı olmuştur. Bu yolla kültürümüzü daha iyi tanıma ve yeni nesillere aktarma hedeflenmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere bu çalışmada atasözlerine de geniş bir yer verilmeye çalışılmıştır. Çünkü atasözleri insanlığın olaylarla dolu kültürel tarihinin bir kısmıdır ve bize verdiği ders açısından önemli bulunmuş ve okuyucunun kıssadan hisse alması istenmiştir. Ayrıca bu kitapta, insan gördüğüne inanır gerçeğinden hareketle ya da “İnsanın aklı gözündedir.” deyimini haklı kılmak istercesine anlatılan konuların okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla görsellere başvurulmuştur. Bu şekilde hem görseller kavramlarla eşleştirilip bir bütünlük sağlamaya çalışılarak ebedileştirilmiş hem de anlatılmak istenen hususlar sıkıcı olmaktan kurtarılacak okuyucuya hayal kurma ve düşünme imkânı sağlanmıştır. Kaynakları gösterme

20 Karacaoğlan Yaşamı ve Bütün Şiirleri. Cahit Öztelli. “Koşmalar 171”. On İkinci Basım. Özgür Yayınları. İstanbul: 2005. s.168.

21 Adnan Binyazar. “Yaşar Kemal”. Halk Anlatıları. Deneme.1. Basım. Can Yayınları. Düşünce Dizileri: 28 İstanbul :2003. s.278.

biçimi hem ilgili sayfaların altında dipnot şeklinde hem de bölüm sonunda bulunan kaynakçalarla verilmiştir. Bazen de görsel malzeme bulma yetersizliğinde kendi öz kaynaklarımıza (Mustafa Kılıç'ın yayınları anlamında) gidilmiştir...

Bu çalışma sosyal, kültürel ve duygusal açıdan hayatı anlatan bir dönemler dizgesidir ve oldukça da konuları ve içerikleri gereği kapsamlı tutulmuştur. Öncelikle yaşam döngüsüyle işe başlanmış ve genel hatlarıyla Havighurst'un²² belirlemiş olduğu belli gelişim dönemleri esas alınmıştır. Çünkü söz konusu kuramcı yaşamı, değişim ve gelişim süreci olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda oluşturulan bölümler doğum öncesinden ölüme kadar götürülmüş olup eklerle birlikte on beş bölüm halinde sunulmuştur. Bölümler alanla ilgili bilgilerin dışında yukarıda vurgulandığı üzere gerçek yaşamdan ya da öz yaşam öykülerinden veya yazarın anılarından alınan uygulama içerikli örneklerle zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çok sayıda gerek ozanlarımızın yaşam öyküsü şiirlerinde geçen dörtlükleri gerekse şairlerimizin konu ile ilgili çokça şiirlerine yer verilmiştir. Bütün bunların ötesinde her bir bölüm ile ilgili olduğu düşünülen Nasrettin Hoca'nın bir fıkrası bölüm ile ilgili açıklamalar yapılmadan önce "Bir Öykü" başlığı altında verilmiştir. Bölümlerin kapsamı, kaçınılmaz olarak hacmi de genişlemiştir. Bu hususta sayın okuyucunun okuma istem ve arzusu ile öğrenme güdüsü düşünülmüş ve dönemler gerektiği gibi açıklanmaya çalışılmıştır. Çünkü hayat tek bir dönemden değil, bir yaşamsal zincir bütünlüğünden oluşmaktadır, diye düşünülmüştür. Ancak yine de kitap kapsamından kaygı duyulmamış değildir. Tıpkı "Ölçülü Olmanın Önemi"nin²³ anlatıldığı bir profesörün seyislere (tımarcı) verdiği konferans olayında olduğu gibi!.. Bütün bunlara rağmen bu kitabın bu kadar geniş tutulmasının bir nedeni de 'kapsam geçerliliğini' sağlama kaygısından kaynaklanmıştır.

Özetle bu çalışma "Gerçek Yaşam Tadında Gelişim Dönemleri: I- II- III- IV" adı altında toplanan dört kitaptan oluşmaktadır. Söz konusu kitapların adları ve içerikleri şöyledir:

I. Kitap: Hayatın Başlangıcı ve İlk Yıllar: Çocukluk

- a. Doğum Öncesi Dönemi
- b. Süt Bebekliği Dönemi
- c. Bebeklik Dönemi
- d. Oyun (Çağı) Dönemi
- e. Okula Başlama

II. Kitap: Erinlik ve Ergenlik

- a. Erinlik Çağı (Ortaokul Dönemi)
- b. Ergenlik ve Gençlik

22 Feriha Baymur. Genel Psikoloji. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi. İnkılâp Kitabevi. İstanbul: 1993. s. 53.

23 <http://mk.zaman.com.tr/mk-> "Ölçülü Olmanın Önemi"- 15 Ekim 2008 Zaman Mekadonya (İndirildiği Tarih: 03.09.2012)

III. Kitap: Erişkinlik Yılları: Yetişkinlik ve Yaşlılık

- a. Genç Yetişkinlik Çağı
- b. Orta Yaşlılık Dönemi: Olgunluk Çağı
- c. Olgunluk Sonrası; Yaşlılık Öncesi
- d. İleri Yaşlılık - Geçkinlik Dönemi
- e. İhtiyarın İhtiyarı ya da İhtiyarın İhtiyarlığı: Düşkünlük Dönemi

IV. Kitap: Yaşam Döngüsü: Hayatı Zıddın Zıddıyla Yaşamak.

- a. Yaşam Döngüsü.
- b. Ekler :

EK: I: Yaşam Dönemleriyle Birinci Derecede İlgili Görülen Şiir-ler: Yaşnâme, Ömür Destanı, Yaş Destanı. Yaş Türküsü, Hayat Destanı, Vücutnâme Destanlar.

EK:II: Yaşam Dönemlerini Anlatan Türküler

EK:III: Yaşam Dönemleriyle İlgili Şiirler

- c. Hayatı Yaşayarak Sonlandırma: Dönüş

Ölüm ve Doğurguları İle Baş Etme

Yukarıda belirtilmeye çalışılan kitaplar ile özelde insanı, genelde ise yaşam dönemlerini anlatmak gayretiyle çıkılan yolda bilmeyerek ya da farkında olmayarak da olsa “sürçü lisan edilmiş ve beklenen bilgilere ve örneklere yer verilmeyerek; okuyucunun kendi yaşam öyküsünün bir benzerini bulamayarak ağız tadına halel getirilmiş” ise affola!..

Çünkü bu çalışma bir ders kitabı olmanın ötesinde aynı zamanda “Yaşam Döngüsü” içerikli bir öykü ve anı kitabıdır da!..

Vaktini, emeğini, bilgisini ve sabrını benden esirgemeyerek titiz bir şekilde bu çalışmanın oluşmasında yaklaşık yirmi beş yıldır katkıda bulunan başta ailem olmak üzere tüm çalışma arkadaşlarım ile öğrencilerime ve bana insanı tanıtan danışanlarıma teşekkür ederim.

Bu kitapların oluşmasında emeği geçen tüm bireylere özellikle de yararlandığım yazarlar ile şairler ve ozanlara, gerek resim ve gerekse çizgileri ile topluma ışık tutarak insanları yönlendirenler ile yaşam öyküsünü toplumun yararına sunan gönül gözü açık olan kişilere de minnettarlığımı kendim ve okuyucu adına bir kez daha sunmak isterim. Ayrıca kitapların basım işini sabırla ve titizlikle gerçekleştiren başta Pegem Akademi yöneticisi sayın Servet Sarıkaya ve çalışanlarının eline ve emeğine olan saygımı da belirtmeden geçemeyeceğim! Çünkü çok önemli yardımları ve katkıları oldu.

Hangi yaşam döneminde olmak ya da kalmak istiyor iseniz o dönemi yaşamanız için oraya demir atarak en azından duygusal ve zihinsel olarak o dönemde kalmanız dileğiyle!..

Sevgi ve saygılar sunarım.

Prof. Dr. Mustafa KILIÇ
Malatya - Haziran 2013

YAŞAM DÖNGÜSÜ: HAYATI ZIDDIN ZIDDIYLA YAŞAMAK KİTABI İÇİN ÖN SÖZ

Yaşam bir döngü olduğu kadar, zıddın zıddını da içermektedir. Bu nedenle doğum varsa yaşam, yaşam varsa da ölüm vardır, denir. Yani her bir unsur bütünün birer parçasıdır. Hepsinin bir arada olmasına ise yaşam ya da hayat denir.

*Bir maden filizi olarak öldüm ve bir bitki oldum,
bitki olarak öldüm ve hayvan oldum,
hayvan olarak öldüm ve insan oldum.*

MEVLANA

Bu kitapta, şairlerin söz söyleme ve sözü etkin bir biçimde kullanma sanatından ve gücünden yararlanılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle yapılan açıklamalar söz konusu payandaya dayandırılmıştır. Bu amaçla birinci bölümün sonunda ekler oluşturulmuş ve ekler de üç kısım halinde sunulmuştur. Bu kitapta, diğer kitaplarda olduğu gibi, yaşam ve ölüm olaylarına ağırlıklı olarak kültürel açıdan yaklaşmıştır. Bu bağlamda 13. yüzyıldan günümüze kadar ulaşılabilen şiir, özlü söz ve gerçek yaşam olayları ele alınarak incelenmiştir. İncelemede gelişim psikolojisince ele alınıp incelenen yaşam dönemlerine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Kitap temel olarak iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm yaşam döngüsüne genel bir bakıştır. İkinci bölüm ise yaşam kadar değer verdiğimiz ölüm olayına ayrılmış olup daha ziyade ölüm ile baş etme ve yas olgusu üzerinde durulmuştur. Özellikle de bireyin yaşarken bıraktığı izler, öldükten sonra da aranmaya çalışılmıştır.

Bu kitap, “Gerçek Yaşam Tadında: Gelişim Dönemleri - I, II ve III’ün hem başlatıcısı hem de sonlandırıcısı niteliğindedir. Bu nedenle söz konusu kitapların birlikte ele alınarak incelenmesinde yarar görülmektedir.

Yukarıda sözü edilen kitaplar ile “Yaşam Dönemleri ve Uyum Sorunları’na” bir pencere açılmaya çalışılmış ve bu vesileyle okuyucunun birden fazla kaynağa giderek insan yaşamı hakkındaki görüşlerine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Elbette hayatta hiçbir şey tam ve mükemmel değildir, tıpkı bu kitaplar gibi!... Bu nedenle söz konusu kitaplar okuyucuların gerçek yaşam ürünleri ve eleştirel katkılarıyla gelişecektir, diye düşünülmektedir. Çünkü bu kitaplar “üç kalpli ve sekiz kollu” olan bir ahtapot gibidir. Bilindiği üzere ahtapotun etinin yenebilmesi için onun uzun süre dövülmesi ya da deniz kenarında iseniz taşlara vura vura veya çarpa çarpa terbiye edilmesi gerekir.

Saygı ve sevgi ile ilgi ve dikkatinize sunulur.

Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

Malatya – Haziran 2013

İÇİNDEKİLER

Atıf.....	iii
Öz Geçmiş.....	v
GELİŞİM DÖNEMLERİ: I-II-III-IV Nolu Kitaplar İçin Ortak Ön Söz.....	vi
Çocukluk Kitabı İçin Ön Söz.....	xvii
İçindekiler.....	xix

1. BÖLÜM

YAŞAM DÖNGÜSÜ: HAYATI ZIDDIN ZIDDIYLA YAŞAMAK

Bir öykü: Aynası İstiap Haddi.....	2
Yaşam Döngüsü.....	3
Giriş.....	4
Hayat Nedir?.....	20
Hayat Nasıl Bir Şeydir?.....	22
Bu Çalışmanın Kapsamı.....	28
Gelişim Basamaklarına Göre İnsanın Yaşama Olan Bağının İncelenmesi.....	31
Yaşam Döngüsü İle İlgili Deyim ve Atasözleri.....	37
Anın Değerlendirilmesine İlişkin Sözler: Hayat Bir Nefes midir?.....	41
Yaşam Döngüsünde Aile İlişkileri.....	41
Babam ve Ben.....	42
Hayatın Gerçekliğine İlişkin Düşünceler.....	48
Kültürel Bağlamda Yaşam Döngüsünün Mani ve Türkü Diliyle Anlatımına İlişkin Örnekler.....	50
Bölüm Sonu Kaynakça.....	54
Bölüm Sonu Görsel Kaynakça.....	58
Ek:1. Yaşname, Ömür Destanı, Yaş Destanı, Yaş Türküsü, Hayat Destanı, Vücutname, Destanlar ve Yaş Dönemleriyle Birinci Derecede İlgili Görülen Şiirler.....	59
Yaşam Döngüsü - Yunus Emre.....	60
Yaşam Öyküsü - Mevlana.....	63
Yaşam Döngüsü - Karacaoğlan.....	65
Yaşname / Ömür Destanı - Pir Sultan Abdal-.....	67
Yaş Destanı - Kul Hüseyin.....	69
Yaş Destanı - Cemal Hoca.....	70
Yaş Destanı - Seyranî.....	72
Dünyaya Gelince - Mehmed.....	74
Benzer - Ali Rıza.....	74
Vücutname - Hasta Hasan.....	75
Neyzen Tevfik.....	76
Yaşname - Kerim.....	76
Dönersin - Kul Ahmet.....	77

Aşık Ömer	78
İnsan Yaşamının Yedi Evresi - William Shakespeare	79
Yaşadıklarımın Neler Öğrendim? - Özdemir Asaf	79
Memleketimden İnsan Manzaraları ve Otobiyografi - Nazım Hikmet... ..	80
Biyografi - Sadri Alışık	82
Mersiye - Mehmet Erdoğan	83
Yaşam Döngüsü - Halil Çivi	83
Neşet Ertaş'ın Kendi Ağzından Hayatı	84
Heybe - Şükran Kurdakul	85
Biyografim - Zeki Müren	86
Yaşam Öyküsü - Esin Afşar	86
Resimli Yaş Destanı - Oğuz M. Yorgancıoğlu.....	87
Yaşam Döngüsü - Çıldır Aşık Şenlik'e Göre	92
Yaş Destanı - Hanaklı Mazlûmi.....	93
Pervane	95
Ruhanî	96
Olur - Ruhî.....	97
Gibi - Ruhsatî.....	99
Arapgirli Halk Şairi Fehmi Gür	99
Vücutnâme - Lutfî	101
Düşen Günlerim - Mahdum Kulu	102
Doğrultmam Belimi - Mevlid İhsanî.....	103
Yaradılış Cilvesi - Said	104
Olur - Şenlik	104
Başıma Gelmedik Haller mi Kaldı - Talibi Çoşkun	105
Hayat Basamakları - Veysel Cehdi Kut	107
Hodlu Noksanî (İbrahim Muratoğlu)	108
Yaşamdaki Basamaklar - İbrahim Şimşek	110
Eriştim - Mustafa Özbahar	110
Yaş Destanı - İrfanî	111
Güzel - Kul Mehmet-	112
Yaş Destanı - Kurbanî.....	113
Diyarbakır. Mevlam Bir Adama Çocuk Verince - Aşık Hasan	115
Destan - Sailoğlu	116
Ömür Destanı - Aşık Vartan.....	118
Ömür Destanı - Yusufelili Kütahî	119
Yaş Destanı - Pasoflu Zülali	121
Yaş Destanı - Cefâî	124
Yaş Basamağı - Feymanî.....	125
Daimi	126
Bölüm Sonu Kaynakça	127
Ek:2- Yaşam Dönemlerini Anlatan Türküler	129

Yaş Destanı- Kul Hüseyin	130
TRT- Yaş Destanı.....	131
Aşık Veysel'in Hayatı	132
Yürü Yürü Yalan Dünya –Yunus Emre	132
Ömür Dediğin	133
Hayatın İyi Olacağına Nasıl İnanırsız- Murathan Mungan	133
Bölüm Sonu Kaynakça	135
Ek: 3- Yaşam Dönemleriyle İlgili Şiirler	137
Giriş – Travel Magazinden'den Alınan Bir Şiir.....	137
Üç Dünya -Orhon Seyfi Orhan	138
Hayat Bandı Tersten Dönerse- Can Yücel	139
Ömür Dediğin- Ali Poyrazoğlu	140
İstasyon	140
Jason Lehman	141
Hoşgörü- Ruhsati	141
Tanrım Beni Yavaşlat	142
İnsan	143
Cleveland, Ohio'lu 90 Yaşındaki Regina Brett'in Kaleminden.....	145
Hayat ve Ben- Can Dündar	147
Babalar ve Kızları	149
Yaşam döngüsüne Özlem Duyulan Bir Anı: 50 Kuruş.....	152
Oscar ve Pembeli Meleği.....	154
Bilemiyorum- Ziya Osman Saba.....	158
Sonnet- William Shakespeare	158
Bölüm Sonu Kaynakça	159

2. BÖLÜM

ÖLÜM VE DOĞURGULARI İLE BAŞ ETME

Bir öykü: Eskinin Kurtarıcılığı.....	161
Ölüm ve Doğurguları ile Baş Etme	162
Giriş	162
A. Birinci Doğurgu.....	163
1. Bireyin Kendisi Açısından Olan Durumdur: Ölüm Bekler mi Yoksa Kendisi mi Gelir?.....	163
2. İnsanlar Ölümden Niçin Söz Etmezler	166
3. Ölümü Kabullenmek O kadar Kolay mı?	168
4. Bireyin Ölümüne Hazırlanması: Ölümü Gönüllü Olarak İsteme	169
5. Ölümden Kaçmak ya da Ömrü Uzatmak İnsanın Değeri Ölünce mi Anlaşılır?	174
6. Ölümüne Çare	175
7. Ölüm Olayının Reddi.....	177

8. Ölüm Nedeninin Tespiti: Otopsi	178
9. Ölüm ve Defin	179
B. İkinci Doğurgu: Ölümün Geride Kalanlara Olan Etkisi.....	179
1. Ölümünden Kimler Nasıl Haberdar Edilmelidir?	180
2. Ölümün Yaşam Döngüsü Açısından Değerlendirilmesi	182
3. Vasiyetname.....	193
C. Ölenin Ardından Ağıt Yakma ve Yas Tutma.....	193
Yasın Evreleri.....	196
Yas Sürecindeki Tutumlar	201
D. Ölüm Sonrası Ortaya Çıkan Durum	205
1. Önemli Olan Anılmak mıdır Yoksa Unutulmamak mı?	205
2. Ölümün Yararı: Ölüm Olayından Çıkartılacak Dersler	210
3. Mezar Ziyaretleri	210
4. Miras	211
E. Eşin Kaybı Her Zaman Yalnızlık ve Yas Getirir mi?.....	212
F. Ölmek Nedir?	215
1. Ölüme İlişkin Özlü Sözler	215
2. Ölümle ilgili Kavram, Deyim ya da Atasözleri	216
a) Bazı Kavramlar.....	216
b) Ölümünden Korkulmasının Sebebi Nedir?.....	219
c) Ölümü Yaklaşanlar İçin Söylenenler: Ölüm Nedenleri	220
d) Ölümün İlanı	223
e) Mevtanın/ Naaşın Defnedilmesiyle İlgili İfadeler.....	224
f) Teselliye İlişkin İfadeler	226
3. Başsağlığı Dileklerini ya da Taziye Ziyaretlerinin Etkileri	229
4. Ölüm Gerçeği ve Ölenin Ardından	235
Mezar ve Mezar Taşları	237
5. İnsanın Faniliğine İlişkin Bazı Beyitler ve Sözler	239
Ölmeden Önce Ölmek	242
Bölüm Sonu Kaynakça.....	258

1. BÖLÜM

YAŞAM DÖNGÜSÜ: HAYATI ZIDDIN ZIDDIYLA YAŞAMAK

Aynası İstiap Haddi:

Hayatın en temel özelliği başladığı noktaya geri dönmesi olarak karakterizedir, buna da yaşam döngüsü demek sanırım yerinde olacaktır. Hayata gelenle hayattan gidenler bize doğumla ölümü bildirmektedir. Ünlü mizah ve düşünürümüz olan ve bu anlamda bir filozof olarak kabul gören Nasrettin Hoca'mız "Hocam ne zamana kadar insanlar doğup ölecekler?" sorusuna pekâlâ kendi dağarcığında olduğunu bildiğimiz "küçük veya büyük kıyametlerden" birinden söz etmesini beklerken bir diğer ifadeyle "kıyamete kadar" diyeceği bir cevap var iken ya da beklenirken hocamız doğum ve ölüm gibi hayati önemi olan bu iki temel noktanın ayırıcısına vararak veciz bir şekilde, mecaz bir üslupla ve de dini inanışlar çerçevesinde bu dünyadan değil de öbür dünyadan haber verircesine aşağıdaki özlü sözlerinden birini söyler. Öykü şöyledir:

Doğup Ölmek

Birgün adamın biri hocaya şöyle sorar :

- Hocam ne zamana kadar bu insanlar doğup ölecek ?
- Hocanın cevabı ise şöyle olur :

Cennet ile cehennem dolana kadar.¹

1 Erdoğlan, Tokmakçiođlu. Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara:1981. s. 214

HAYAT GÖRÜNDÜĞÜ GİBİ DEĞİLDİR!

Şeyleri olduğu gibi görmeyiz, şeyleri olduğumuz gibi görürüz.

Talmut²

**Paydaş Öğretmenin
En Önemli Özelliği:**

**GÖRÜLENLE GERÇEĞİ
BİRBİRİNDEN AYIRT
ETTİRMEKTİR.**

(1)

1. YAŞAM DÖNGÜSÜ

Doğa, dünyayı durağan, ölümsüz yaratıklarla doldurmamayı seçmiştir. Böyle yapmamış olsaydı yaşamın bütün genetik yumurtaları tek bir sepete konmuş olacak ve ortaya çıkabilecek şiddetli bir jeolojik olay dünyadaki bütün yaşamı sona erdirebilecekti. Bunun önünü alabilmek için gen havuzumuz sürekli hareket içinde olmak ve ortaya çıkabilecek her türlü çevresel düzensizliklerle başa çıkabilecek hızda değişebilmek zorundadır. Bu durumda, yaşayan her şeyin ölmesi gerekir³. Ölüm; bir hata, biyolojinin eksik bir yanı değildir. Aksine koşulları sürekli olmayan bir dünyada varlığımızı sürekli kılabilmek için oluşturulmuş bir temel tasarım öğesidir. Bizim gençlikten yaşlılığa doğru inen döngümüz, aynen döllemiş yumurtadan gelişmiş çocukluğa doğru çıkan döngümüz gibi sağlamca genetik şifremizin içine yerleştirilmiştir. Yaşam döngüsü budur işte!.. Bir kuşak yeşerir ve yaz buğdayları gibi boy atıp gelişir sonra kuruyup tohuma çeker. Yani döngü sürer gider; doğum, gençlik, erişkinlik, çocuk sahibi olmak, yaşlanıp elden ayaktan düşmek ve ölüm/ölmek gibi!..

Bu süreç başlangıcı belli olmayan bir zamanda kurulmuş ve ezelden beri sürüp giden bir genetik mekanizmanın işleyişidir. Bütün incelikleri ve sonsuz güzelliğine karşın, yaşamın tek bir amacı vardır: Döngüyü sürdürmek. Bu döngü bireylere, türlere ekosistemlere en küçük bir umursama göstermeden sürer gider. Bir jeolojik devirden diğerine dönüp durarak geçip giden yaşam döngüsünün hedefi bilinmez. Hatta bu hedefin ne olduğu bizler için belki önemli bile değildir.

- 2 Gunther von Hagens'in Body Worlds Orjinal Vücut Dünyası Sergisi Musevi kanunları, etiği, gelenekleri ve tarihine ilişkin hahamlar arası söyleşi kayıtları. Ankara.08.20.2012
- 3 Frank Vertosick Jr. Beynine Birkez Hava Değmeye Görsün. 5. Basım TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları: 183. Ankara : 2005 .s. 237.

Her yeni kuşak, bir öncekinden pek az da olsa daha iyi nitelikler taşır. Ama bu iyilik tek bir amaç içindir o da yukarıda belirtildiği gibi, döngüyü sürdürebilmektir. Tıpkı ünlü şairimiz Nazım Hikmet RAN'ın;

“Ben sadece babamdan bir ileri,

Doğacak çocuğumdan bir geriyim.”⁴ dediği gibi!..

Bir kuşun tüylerinin çarpıcı renkleri, örümcek ağının karmaşıklığı, avlanan bir dişi aslanın zarafeti... Bunların hepsi tek bir tema üzerindeki varyasyonlardan ibarettir: Doğum, türünü çoğaltma, sonra ölüm. Uyum sağla, hazırlıklı ol, varlığını sürdür! Bu (varlıklar ne kadar değerli olursa olsunlar) her varlığa verilen, gelecek kuşaklara yol açmaları gerektiği anlamını taşıyan bir mesajdır. Örneğin ne kadar tedbirli bir yaşam sürdürüyor olursak olalım, damarlarımız zamanla sertleşen dokularla tıkanacak, Kaposi's sarkoma (kapisarkoma) beyinlerimiz artan beyin astrocytele-riyle zayıflayacak, gözlerimiz korneaların üstünde oluşan dokular nedeniyle görme özelliğini kaybedecek, organlarımız habis (kötü) olumsuz hücrelerle dolacaktır. Bu durum yaşam olayının doğasında vardır. Olması gereken de budur. Çünkü insanlık çarkı bensiz/bizsiz de gayet güzel dönmeye devam edecektir. Bu gelişimin karakteristiğidir. Aslında gelişim bize iki nokta arasındaki farkı bildirmektedir. Bu farklılıklar çeşitli dönemlerden oluşmasına rağmen hepsine genel anlamda hayat denir. Hayatta iki dönem vardır. İlkinde felaketler beklenir. İkincisinde ise bunlar insanın başına gelir.⁵ Geçtan'a göre ise “Hayat⁶ ayrıntı olarak bakmaya şartlandırıldığımız için göz ardı ettiğimiz yerlerde aslında”dır.

YAŞAMI, ZIDDIN ZIDDIYLA YAŞAMAK

İnsanoğlu yeryüzüne gelince

Kur' ağaçtan meyve bitmiş gib' olur

Kâmil olup kendi kendin bilince

Cevahirden yükün tutmuş gib' olur

KARACAOĞLAN⁷

Kuru idik yaş olduk

Ayak idik baş olduk

Kanatlandık kuş olduk

Uçtuk elhamdülillah

Yunus EMRE⁸

Giriş

İnsan yaşamı dört temel öğeden oluşmaktadır. Bu öğeler su, ateş, toprak ve rüzgâr bir diğer ifadeyle *yel*'dir. Bu durumu Ömer Hayyam aşağıda yer alan dörtlü-ğünde şöyle tanımlamaktadır:

Su: Bele düşendir bak, insan olmadan

Ateş: Sünya şehveti, yakar solmadan

Toprak: Ki hoş ol burada, otur, şarap iç

Rüzgâr: Yaşam, üç nefes; hadi, dolmadan!⁹

4 Nazım Hikmet. Benerci Kendini Niçin Öldürdü? 6 Baskı. Adam Yayınları İstanbul: 1992.s. 153

5 Jean - Louis, Fournier. Son Siyah Saçım ve İhtiyar Delikanlılara Bazı Öğütler. Anlatı. Çeviren: Billur Köker. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul: 2013. s.125

6 <http://www.gridergi.com/engingectan/Erişim Tarihi:10.10.2012>

7 Selahattin Eyüboğlu-Yaşar Kemal. Gökyüzü Mavi Kaldı. Yapı Kredi Yayınları. Edebiyat: 589. İstanbul. 1995.s.108.

8 Selahattin Eyüboğlu. Yunus Emre. İş Bankası Kültür Yayınları. Genel Yayın: 889. İstanbul: 2005. s.28.

9 Yalçın Aydın Ayçiçeği. Hayyam Rubaileri külliyyatı. Demos Yayınları. İstanbul: 2007. s. 507

İnsan yaşamının dört öğeden oluştuğu fikrini Yunus Emre'nin aşağıda yer alan şiirinde de görmek olasıdır. Şiir şöyledir:

Toprag-ile bile geldi dört sıfat	(1) eyü hû: iyi huy.
Sabr u eyü hû (1) tevekkül mekrümet. (2)	(2) mekrümet: izzet, şeref.
Suyıla geldi bile dört dürlü hâl	(3) sâfa: temizlik, neşe.
Ol safâdur (3) hem sahâ lutf u (5) visâl. (6)	(4) sahâ: cömertlik
Yil-ile geldi bile dört hevesi (7)	(5) ûtf: iyilik, ihsan.
Ol-durur kizb ü (8) riyâ (9) tizlik (10) nefes. (11)	(6) visâl: ulaşmak, kavuşmak
Od-ile geldi bile dört dürtlü dad	(7) heves: huy
Şehvet ü kibrü tama' 112 birle hased ¹⁰	(8) kizb: yalan
	(9) riyâ: iki yüzlülük, gösteriş için yapılan
	(10) tezlik: acelecilik
	(11) nefs: insanın dünyevî arzuları
	(12) tama: açgözlülük.

Yunus Emre'ye göre insan ateş, su, toprak ve hava (yel) gibi dört unsurla can'ın birleşmesinden yaratılmış bir varlıktır.¹¹ İnsanda bu dört unsurun nitelikleri, onun savunduğu faziletlerin esasını teşkil eder. Toprak; sabrın, iyi huyun, Tanrı'ya güvenmenin, halka iyilik yapma ve kişisel izzet ve şerefi korumanın sembol ve kaynağıdır. Su; arılık, cömertlik, alicenaplık ve Tanrı ile buluşma niteliklerinin sembol ve kaynağıdır. Yel ise sahtekârlığın, gösterişin, aceleciliğin, ateş de kibrin, şehvetin ve hasedin kaynak ve sembolleridir.

Yukarıdaki mitolojik bilgiler ışığında, kendi kendimize: “İnsan yaşamı ve ona bağlı olarak yaşam dönemleri, ne zaman başlar?” diye bir soru sordüğümüzde cevap olarak verilecek olan sanılanın aksine döllenmeyle başlamaz. Yaşama istek duymayla başlar. Yani yaşam, bizim dışımızdaki bireylerle başlar. Bu da bireyi birken iki etme istemidir. Söz gelimi yaşam, bireyin kendi dışındaki karşıt cinse ilgi duymayla, bir başka ifadeyle elseverlikle başlar. Schopenhaur'un deyimiyile “İlişki arzusu, türü yaşatan ruhtur.”

Açıkçası yaşam halk deyimiyile “gönle ateş düşmesiyle” başlar. Çünkü insan olmanın sırrı aşktır.

Yaşam, gönül gözüyle yani sevgiyle başlar. Bir diğer ifadeyle “Yaşam düşünce değil bir eylemdir. Yani yaşam konuşulmaz, yaşanır.”

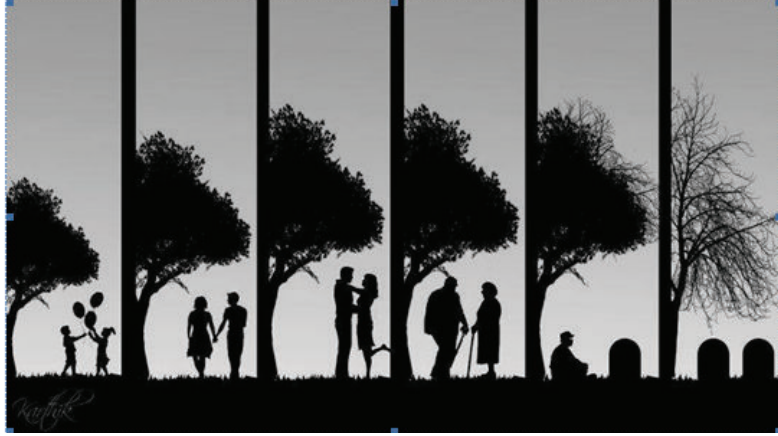
Bu sevgi eylemini de gerçekleştirenler elbette nesiller boyu ebeveynlerimizdir. Herkes bir başkasından aldıklarıyla hayata başlar ve var olma yolunda rahim içi yolculuğuna başlamış olur.

Hayata merhaba etmenin ilk durağı genellikle doğumhanedir. Bu başlangıç bireyi çocukluktan, hızla yükselişe geçirek yukarılara tırmandırır. Bu yükseliş onu erinlik ve ergenlikte adeta şaha kaldırmış gibidir, örneğin genç yetişkinlikte “taşı sıkısa suyunu çıkaracağını” sanır. Sonra bir duraklanır ve genişçe nefes alınıp verilen düzlüğe ulaşılır yani birey orta yaşa ulaşır. Artık her şey akıl ve mantık süzgecinden geçirilerek tabiri caizse “kılı kırk yarararak” yapılır. Ondan sonra ise yavaş yavaş gerilere yani aşağılara doğru bir iniş ya da bir düşüş söz konusudur. Burada bir başka durak olan yere varılmıştır. Burası ise yaşlılıktır. Bir sonraki durak ise ileri yaşlılık-geçkinlik durağıdır ki bu durakta tekrar çocukluk, tekrar güçsüzlük yaşanır. Söz gelimi birey 10 yaşındayken bir metre yükseklikten atlayabilirken 15 yaşında iken bir buçuk metreden atlayabilir.

10 Umay, Günay ve Osman, Horata. Yunus Emre Risâletü'n-Nushiye. 1. Basım. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Ankara: 1994. s. 100-102.

11 Cahit, Öztelli, Yunus Emre, 7. Basım. Özgür Yayınları. İstanbul: 2003. s. 55-56

Mantıksal olarak 60 yaşında 6 metre yükseklikten atlaması gerekirken bu mümkün olmaz. Çünkü geçkinlik söz konusudur. İhtiyarın ihtiyarı ya da ihtiyarın ihtiyarlığı (düşkünlük) ise tıpkı erken çocukluktaki gibidir. Havaya atılan bir nesne gibi önce yükselir sonra bir yay çizer ve düşüşe geçer... Bir diğer deyişle yaşam ters bir “U” gibidir. Önce gelişme sonra büyüme, daha sonra ise duraklama ve en sonunda gerileme gösterir ve ne yazık ki başlanılan noktaya geri gelinircesine bir kısır döngüyü yaşar. Bu duruma halk diliyle “Her şey halkadır.” denir.

(2)

Birey bu evrelerden sırasıyla geçer. Yaşam bir nevi tekrarın tekrarından öte, bütün dönemin zorluğuna bazen de imkânsız yaşam koşullarına rağmen yine de *zıddın zıddını yaşamak*¹² gibi bir şeydir. Yani yaşam yenidoğan döneminden ihtiyarın ihtiyarlığına hatta ölüme değin birbirinden oldukça farklı sayılabilecek çelişen ve tesadüfi özelliklerle yüküldür. Örneğin dünyanın ilk kadın savaş pilotu ve ilk Türk kadın pilotumuz olan Sabiha Gökçen’in doğum ve ölüm günleri aynı günlerine rastlamıştır¹³. Bir başka deyişle 22 Mart 1913 tarihinde doğar ve 22 Mart 2001’de vefat eder¹⁴. Ayrıca belirtmek gerekir ki kendisi Atatürk’ün evlatlığı olarak büyümüş ve çocuğu olmadığı için de bu kez kendisi Sabiha Esmâ Özdoğan’ı evlat edinmiştir.

Her ne kadar Sokrates “Kâinata tesadüfe, tesadüf edilmez.”¹⁵ diyorsa da Aristoteles¹⁶ “Hayat rastlantılar ve değişimlerle doludur, en mutlu insan bile ömrünün son demlerinde büyük bahtsızlıklara uğrayabilir.” demektedir. Aristo’nun bu sözü tıpkı kültürümüzde sıkça kullanılan bir ifadeyle örtüşürcesine söylenmiş gibidir. Söz gelimi “Ne oldum deme, ne olacağım de.” ya da “Allah sonu gelen kullardan etsin.” temennisinde olduğu gibi... Sophokles’in Kral Oidipus oyunundaki son özdeyişi ise “Bir insanın sonunu görmeden ona mutluluğa ermiş demeyin...”¹⁷ der.

12 Yazarın Notu: Her şeyin bir zıddı vardır; çocukluk varsa erişkinlik de vardır. Erişkinlik söz konusu ise yaşlılık da söz konusudur. Yaşam varsa ölüm de vardır. Bir ölçüde ölüm; yaşamın zıddı hatta panzehiridir. Allah bilir; belki de yeni bir yaşamın başlangıcıdır. . .

13 Güven, Uluköse. Sabiha Gökçen. Kaştaş Yayınevi. İstanbul: 2007. s.92.

14 Oktay Erel, Sabiha Gökçen Atatürk’le Bir Ömür. 3. Basım. Altın Kitaplar. İstanbul: 2003. s. 27.

15 Hayrettin Gürsoy (Derleyen). Özlü Sözler. 2. Baskı. Kocaeli İl Millî Eğitim Müdürlüğü Yayınları. 2007. s.141.

16 Sözü’nün Özü. Eski Çağlardan Günümüze Ünlü Yazarlar ve Düşünürlerden Özlü Sözler. “Derleyen ve Çeviren. Celal Üster. Can Yayınları: 1878. İstanbul: 2010. s.281.